

6-санлы мектепти 4 ЗараЗалпаЗ тили 81м 1дебияты п1ни м621ллими

Исмайлова Абаданны4

1дебият п1нинен бир саатлыЗ сабаЗ исленбеси

Ы *Класы* : 7-класс

ЫЫ. *П1ни* : !дебият п1ни

ЫЫЫ. *СабаЗ темасы*: Д1стан 8а3Зында тбсиник .Д17ирлер бойынша
65лини7и,жырланы7ы,изертлени7и 81м басып шы2арылы7ы.

СабаЗты4 дидактикалыЗ маЗсети 81м 7азыйпалары :

Ы.СабаЗты4 илимий билим бери7 маЗсети:

Озы7шылар халыЗ а7ызеки д5ретпеси, д1стан 81м оны4 жырланы7 т1ртибин,
изертлени7 тарийхын таныса отырып, оларды4

За2ыйдалары,айырмашылыЗлары,белгилери бойынша тбсиниклерди 5злестиреди.

ЫЫ. СабаЗты4 ра7ажландыры7шы маЗсети :

Озы7шыларда д1станларды изертле7, баспа2а таярла7, жырла7 тарийхы бойынша
81м д1стан мазмунын жобаластыра алы7, 5з ис-81рекетлерин басЗары7, Зада2ала7
к5нликпе 81м узыплыЗлары ра7ажланады.

ЫЫЫ.СабаЗты4 т1рбиялыЗ маЗсети :

Озы7шыларда д1стан тийкарында ру7хый дуняЗарасы ра7ажланады,дослыЗ3а,
м1ртликке жетеле7, мийрасларды 8брметле7 м1деняты к5нликпелери
ра7ажланады.

СабаЗты4 типі : Жа4а озы7 материялларын бйрени7 типиндеги сабаЗ.

СабаЗ тбри : Д1стбрий емес, интерактив усылда2ы сабаЗ

СабаЗта Золланылату2ын методлар: Диалог методы: (сора7-жу7ап,
с17бетлеси7,киши лекция, киши топарларда ислеси7, карточкалар менен ислеси7,
рефлексия методы, тест 81м 5мир сызы2ы сабаЗлыЗ пене ислеси7 .)

Изертле7 методы:(топарда талЗыла7 жаса7)

СабаЗ барысы :

III. Sabaqta Zollanatu2ын qurallar :

И.А Каримов. «ЖоЗары м1н17ият же4илмес кбш»китабы, сабаЗлыЗ, карточкалар,
жанлы 8а7азда дисклер, слайдлар.

ЫV. СабаЗты4 блок схемасы

1	<i>Ш5лкемлестири7</i>	<i>1 минут</i>
2	<i>Таза тема</i>	<i>12 минут</i>
3	<i>Беккемле7</i>	

4	А) «Турмыс сызы2ы» ойыны	6 минут
5	Б) 7х7 билимлер ойыны. 7 минут	5 минут
6	В) «Тинла» «Есле» «Пикирле»	8 минут
7	Жу7ма3ла7 тести	5 минут
8	Ба8ала7 81м бй тапсыма бери7	2 минут
9	:й тапсырма сора7	6 минут

Ы.Ш5л кемлестири7.

Класс тазалы2ын, Затнасын к5зден 5ткериледи, озы7 Зуралларды к5зден 5ткерилип саба3та басланады.:й тапсырманы еслетип 5тиледі. Бул ушын төмендеги сора7лар бериледжи.

- Ким Зандай шы2армалар озыды ?
- Шы2арманы4 унамлы 81м унамсыз За8арманлары 8а33ында не айта аласызлар ?

ЫЫ. Таза тема: Д1стан 8а33ында тбсиник .Д17ирлер бойынша 65лини7и, жырланы7ы, изертлени7и 81м басып шы2арылы7ы.

Тахта2а с1нени, теманы жазаман, откен теманы еслете отырып таза теманы И.А Каримов. «ЖоЗары м1н17ият же4илмес кбш» китабында2ы даналы3 с5злер менен басланады.

... «Бул дбняда 81р Зайсы миллетти4 5з 1псаналы3 За8арманлары, ози сбийп арда3лайту2ын пал7анлары болату2ыны м1лим. ХалЗымыз 1зелден 5з денесинде, 5з тамырында жасайту2ын ила8ий 36диретке мбнасип болы72а умтылып, 5з улларын батырлы3 ру7хында, ел-журт ушын жанын да аямайту2ын 8а3ый3ый пал7анлар етип т1рбиялап келген». (дискде жанлы к5ринис пенен ты4лайды)

Дурысында да, биресе батыр Алпамыс болып к5з алдымызда ге7деленеди, биресе ел-журтына опалы Гблайым болып Миянк5лди т1рийплейди. №араЗалпаЗ 81м басЗа халы3ларды4 а7ызеки д5ретпеси 21зийнесинде д1станлар блкен орын тутату2ынлы2ы тбсиндириледи. **(дискде Алпамыс д1станынан Гблпаршыны4 с5зин ду7тарда атЗар2ан Зосы2ын жанлы к5ринис пенен видеода тамашаланады).**

Д1стан-дегенимиз халы3 За8арманлары ту7ралы д5ретилген ири 7а3ыяларды баянлайту2ын эпикалы3 шы2арма. **(слайдта тбсиндириледи)**

Д1станда к5бинесе халы3 5зини4 7атан сбий7шилигин, 8а3лы3 81м 1дилликти4 же4и7и блкен исеним менен су7ретленеди. Халы3 5зини4 7атан сбий7шилигин, 1диллик 81м батырлы2ын жырла2ан. Д1станлар бизге к5п заманлардан бери 17ладтан-17лад3а, а7ыздан-а7ыз3а 5тип келген 81м усы кбнге жетип келгенлиги айтылады.

Д1станлар **Зосы3** тбринде 81м азыкем **прозалы3 баянла7 тийкарында** д5ретилген шы2армалар. **Мысалы д1станнан бзинди:** Алпамыс д1станында «№аражанны4 Зула2ына жети кбнлик жолда2ы атты4 туя2ыны4 дббири еститилди. Б1лент та7ды4 басына жу7ырып

шызты №аражан,Зулаз салып ты4лады,к5з жиберип Зарады,я ЗашЗан жо3, я ушЗан жо3..» деп Зара с5з формада берилсе:

«*а7а жа7сын айдын к5ллер сел болсын.

Жылдан жыл2а кем д17лети4 мол болсын,

№айсы елден Зай ш181рге бараса4,

№ылы к5к ябылы бала жол болсын»деп Зосы3 Затары менен аралас берилген.Д1станларды ба3сы 81м жыра7лар Зобыз 1спабы менен атЗар2ан.№араЗалпаЗстанны4 Шымбай, Хожели Залаларында талантлы ба3сы-жыра7лар к5п бол2ан. Олардан №урбаназар, Хожамберген, Нурабылла, №ыяс Жумабай т.б. айта аламыз. .(***жыра7ларды слайдта тбсиндириледи***)

Д1станлар 1дебияттаны7 илиминде «Эпос», «Жыр» «№ысса» деп те аталады.*1рбир халы3та д1станлар бар.Усы д1станлар 81рбир халы3ты4 е4 блкен естелиги. М1селен, «Игор полки 8а33ында жыр»-рус хал3ыны4, «Манас»-Зыр2ыз хал3ыны4 5лмес естеликлери.Д1станлар бирнеше вариантлы болып келеди. «Алпамыс» д1станыны4 бир неше варианты м1лим. «Алпамыс», «М1спатша» дастаныны4 бш-т5рт нусЗасы бар.Оларды4 к5пшилиги 5-10мы4 Зосы3 Затардан турады. «№ыр33ыз» д1станыны4 №урбанбай жыра7дан жазып алын2ан варианты 17мы4 Зосы3 Затардан турады. (***дискде жанлы к5ринис пенен ты4лайды***).

Му2аллим озы7шылар2а т5мендеги сора7ларды береді.

«Алпамыс», «М1спатша» дастаны не 8а33ында жырлан2ан?

«№ыр33ыз» дастанынды не 8а33ында жырлын2ан?

Бул дастанларды4 пар3ы неде? №андай жу7ма3 исле7ге болады?

№араЗалпаЗ д1станлары еки тара72а б5линеди.

Ы.№а8арманлы3 д1станлар.

ЫЫ.Ашы3лы3 д1станлар.

ХЫХ 1сир азыры ХХ 1сирди4 Ы ярымында жанлы атЗары7шылар т1репинен жыйнап алынды.50-70-жыллары бурын жазылма2ан,жазыл2анларыны4 жа4а вариантлары жыйнала баслады. «Алпамыс» д1станыны4 ЗараЗалпаЗша версиясы 1-м1рте 1902-жылы Ташкент Заласында «Статистикалы3 матерьяллар жыйна2ы» топلامыны4 Х томында жары3 к5рди.Бул вариант-Т5рткблли Жийемурат Бекмухаммедов дегеннен жазып алын2ан деген ма2лы7матлар бар.

«№облан» д1станын ИмамЗулыдан, «Едиге» д1станын Нурабылладан, «Ш1ряр» д1станын-№уламет деген адамлардан жазып алын2ан деген ма2лы7матлар бар. (***дискде жанлы к5ринис пенен бзинди ты4лайды***)

Д1станлар сюжетине Зарап, д17ирлер бойынша «е4 1йемги д17ир», «орта 1сир», «урыстан бурын2ы» 81м «урыстан со42ы» д17ир деп д17ирлерге б5линген.

Д1станларды изертле7шилер С.М17ленов, Баскаков, №.Айымбетов, Н.Д17Зараев, №.Ма3сетов т.б. к5плеп изертл7шилер изертлеген 81м баспа2а таярла2ан.

ЫЫЫ.Беккемле7: (бш топардан шы2араман 4 озы7шыдан.)

А) «%мир сызы2ы»шыны2ы7ы. (***Диалог методы: сора7-жу7ап,с17бетлеси7 арЗалы д1стан тарийхы,нызамлыЗларын бйренеди,5зин 5зи басЗары7,Зада2ала7,еркинлик к5нликпелери 21липлеседи.***)

Тахтада

бш

д17ир

жазыл2ан

сызы3

сызылады.

Топарлар2а тапсырма: *1р бир топар усы берилген с67ретте берилген сора7лар2а жу7аплар жазы7ы тийиис.

Ы.%ткен д17ир.

ЫЫ.*1зирги д17ир.

ЫЫЫ.Келешекте-Зыялы 81м 8аЗыйЗый (усы бш д17ирде д1станлар оны4 жырланы7ы, изертлени7и,Зуны 8аЗЗында айтып бери7 керек).

Б) 7х7 билимлер ойыны. Рефлексия методу. (Озы7шыларда бул усыл д1стан бойынша билимлерин улы7маластырады,изленеди озы7шы менен му2аллим ортасында байланыс орнатады.)

Ескерти7: Мбу2аллим сора7ларды озып еситтиреди,ал жу7абы таяр топар жу7ап береди,мугаллим озы7шыларды4 берген жу7апларын 5зи 31леген усылында белгилеп барады 81м жу7маЗла7ша ба8ала7да пайдаланады.

Сора7лар:

- 1.Д1стан дегенимиз не ?
- 2.Д1стан Залай атЗарылады ?
- 3... «Жулдызларды жерге б4илтпек болса4,
Жаман шайырларды т64илтпек болса4,
Егер мен 5лгенде тирилтпек болса4,
Айт сен !жиниязды4 ЗосыЗларынан...»? (ЗосыЗ кимге тийисли)
4. Д1станларды4 1-ЗараЗалпаЗша версиясы ?
- 5.№араЗалпаЗ д1станларыны4 тбрлери ?
6. «Атам берди бш анар,
%зимде де бесе7 бар,
:кеме бердим бше7ин,
Айты4 31не балалар,
Менде неше анар бар ? »
- 7.№айсы д1стан англиз тилинде жарыЗ к5рди ?

«Тинла» «Есле» «Пикирле»

Изертле7 методу:(топарда талЗыла7 жаса7)

В. Дискде «Шарйар»,«Алпамыс» д1станынан бзинди Зояман 81м м1нисин,атЗарылы7ын,жырланы7ын айтып береди.

ьььььВ. Жу7маЗла7 тести. (слайдта к5рсетип Зойылады)

Изертле7 методу Золланылады: (топарда талЗыла7 жаса7)

(5сора72а топар менен жу7ап береді. Д1станларды бйрене отырып 5злестири7 д1режеси, билим, к5нликпелери ра7ажланады.)

Тест сора7ларын сол 7аЗытта тексерип н1тийжеси айтылады

1. Д1стан дегенимиз не?

А) «Игор полки 8а3Зында жыр» дегенимиз

Б) Д1стан Зосы3 Затардан турады

В) халы3 За8арманлары ту7ралы д5ретилген ири 7аЗыяларды баянлайту2ын эпикалы3 шы2арма.

2. Д1станлар Залай изертленген?

А) Жанлы атЗары7шылар т1репинен жыйнап алын2ан

Б) №урбаназар, Хожамберген, Нурабылла т.б жыра7лар изертлеген

В) Д1стан Зобыз арЗалы изертлеген.

3. Д1станлар сюжетине Зарап Зандай д17ирлерге б5линген ?

А) «Е4 1йемги д17ир», «орта 1сир»

Б) «е4 1йемги д17ир», «орта 1сир», «урыстан бурын2ы» 81м «урыстан со42ы» д17ир деп д17ирлерге б5линген.

В) «е4 1йемги д17ир», деп д17ирлерге б5линген.

4. Д1станларды изетле7шилер?

А) И.Юсупов, Нурабылла, Н.Д17Зараев

Б) С.М17ленов, Баскаков, №.Айымбетов, Н.Д17Зараев, №.Ма3сетов

В) Баскаков, №.Айымбетов, №урбаназар, Хожамберген

5. «Алпамыс» д1станыны4 ЗараЗалпаЗша версиясы 1-м1рте Зайсы жылы ж1рияланды?

А) м1рте 1902-жылы Ташкент Заласында «Статистикалы3 матерьяллар жыйна2ы» топламыны4 Х томында жары3 к5рди.

Б) 1-м1рте 1905-жылы Ташкент Заласында

В) 1- м1рте 1905-жылы Москва Заласында

В...й тапсырма сора7. (откен сабаЗта «Класстан тыс озы2ан шы2армалар бойынша айтып бери7») Клас активлигин баЗла7 81м ба2дарлама берип улы7маластыры7шы сора7лар тасланады.

Озы2ан шы2армалары4ызда Зандай м1селе с5з етилген?

№айсы д17ир 7аЗыялары? №айсы образлар унады, не ушын?

Бул шы2армалардан Зандай 5мир саба2ын алды4ыз деп ойлайсыз?

Ш2армаларды келешекте к5з алдыныз2а Залай с17лелендиресиз?

Вы. Ба8ала7 81м бй тапсыма бери7;

Саба33а жаЗсы жу7ап берген озы7шылар 81м топарларды ба8аланады. й тапсыма бермен. йге тапсыма.

Д1стан 8а3Зында тбсиник .Д17ирлер бойынша б5лини7и, жырланы7ы, изертлени7и 81м басып шы2арылы7ы.

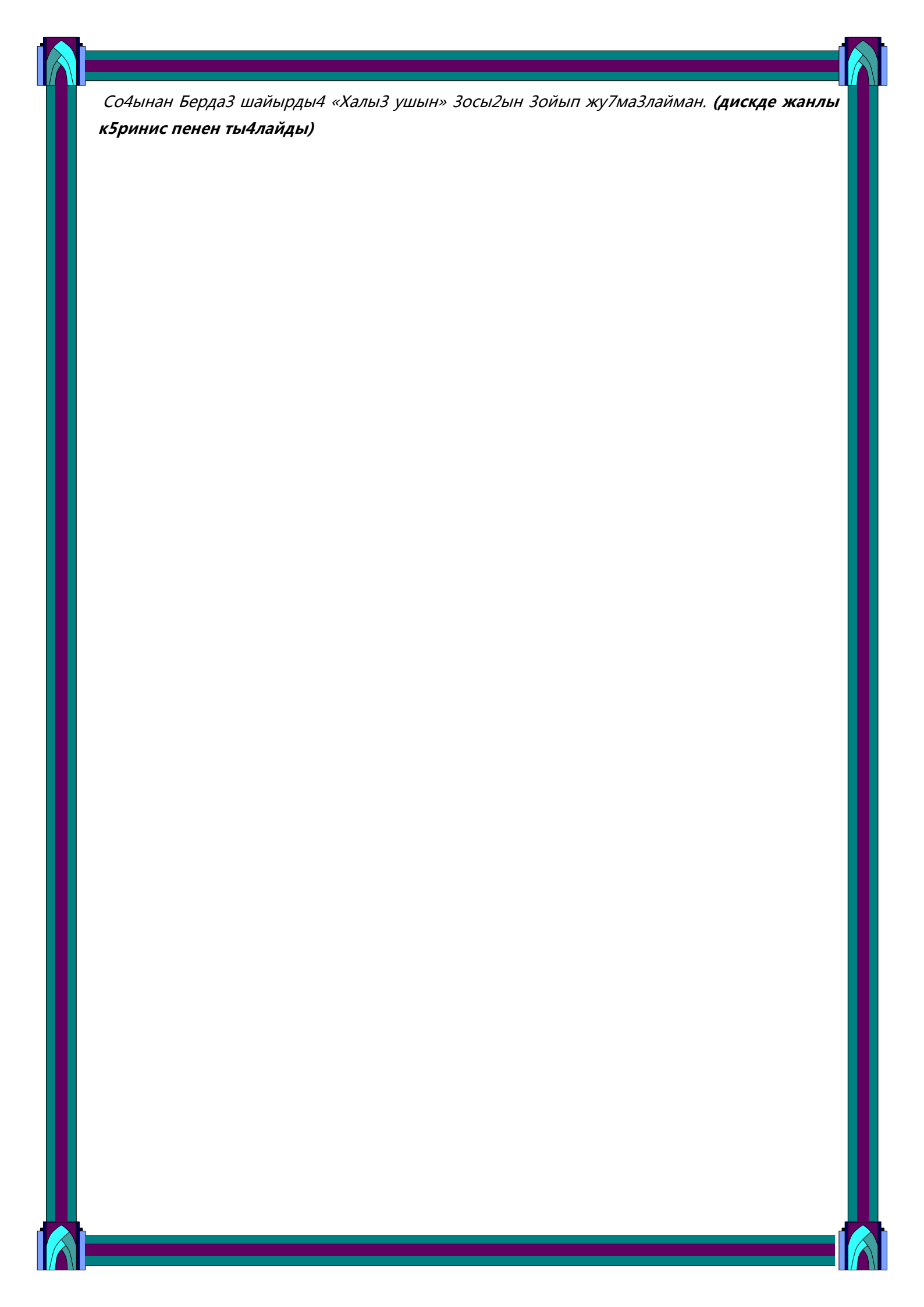
Жу7маЗла7

барысында

топарлар2а

номинатсиялар

белгиленеди (Зийреклер, епшиллер, ойшыллар... т.б. бул номинатсия топар арасында дослы3 Зарым-Затнасты жбзеге келтиреді)

Со4ынан Берда3 шайырды4 «Халы3 ушын» Зосы2ын Зойып жу7ма3лайман. (дискде жанлы к5ринис пенен ты4лайды)